

HERTA MAURER-LAUSEGGER

NARODNO BLAGO IZ ROŽA 1936/37: DIALEKTOLOŠKA IN ETNOLOŠKA ZAKLADNICA V ROŽANSKEM NAREČJU

COBISS: 1.01

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.29.1.06](https://doi.org/10.3986/JZ.29.1.06)

Prispevek prikazuje vsebino in jezikovne značilnosti *Narodnega blaga iz Roža* (ŠR 1936/37). Gre za narečno etnološko monografijo o življenju, delu in kulturi kmečkega stanu v medvojnem času. Vsebuje besedila iz ljudskega izročila, prikaz šeg in navad v življenjskem krogu ter noš, podroben opis kmečke domačije, izrazje za staro kmečko orodje, opis kmečkih in obrednih jedi ter dejavnosti skozi letne čase, narečni slovar idr. Primerjava besedilnih primerov iz monografije z njihovo transkripcijo v današnji podobi govora kaže precejšnje spremembe plajberškega govora v zadnjih nekaj manj kot sto letih. **Ključne besede:** etnološka monografija, Josip Šašel, snovna in nesnovna kulturna dediščina, rožansko narečje, lokalni govor, Slovenji Plajberk, jezikovne spremembe

Cultural Assets from the Rosental, 1936/37: A Dialectological and Ethnological Treasury in the Rosental Dialect

The article shows the content and linguistic features of the *Narodno blago iz Roža* (ŠR 1936/37) (Cultural Assets from the Rosental, ŠR 1936/37), a dialectological and ethnological monograph on the life, work and culture of the rural population in the interwar period. The publication contains texts from folk tradition, a description of customs and habits within the cycle of life and folk dress, a detailed description of a farmstead, the terminology of old farm tools, a description of rural and holiday dishes and activities throughout the seasons, a dialect dictionary etc. A comparison of textual examples from the monograph with their transcription in today's form of speech shows considerable changes in the local dialect of Windisch Bleiberg/Slovenji Plajberk in the period of the last little less than one hundred years.

Keywords: ethnological monograph, Josip Šašel, tangible and intangible cultural heritage, Rosental dialect, local dialect, Windisch Bleiberg/Slovenji Plajberk, language changes

Žəbrá:lə pa 'nəč jé:dlə? ... Drè:jčəq je tə pə:rəwəbrt v šú:wo šow.
Prí:de q dù:mə: »Má:ma wá:čən!« – 'No, 'qaj pa ste da'walə w
šú:lə? – »Dbi:bartə smo žəbrá:lə, jé:dlə pa 'nəč!«¹

Herta Maurer-Lausegger # Universität Klagenfurt, Institut für Slawistik / Univerza v Celovcu,
Institut za slavistiko, Avstrija # herta.maurer-lausegger@aau.at

Prva različica prispevka je bila predstavljena 23. 9. 2022 na 4. Slovenskem dialektološkem posvetu v Ljubljani.

- 1 Transkripcija H. M.-L., prim. original, ŠR 1936/37: 38. Poknjizeno: Žebrali pa nič jedli? – Drejček je šel prvokrat v šolo. Pride domov: »Mama, lačen!« – No, kaj pa ste delali v šoli? – »Dvakrat smo molili, jedli pa nič!«

1 ŽIVLJENJE IN DELO JOSIPA ŠAŠLA

Življenje, delo in pomen Josipa Šašla za kulturno zgodovino koroških Slovencev so prikazani v prispevkih zbornika *Spomini II: Josip Šašel in njegov pomen za kulturno zgodovino koroških Slovencev: zbornik s simpozija o Josipu Šašlu* (Šašel 2012). Naj na tem mestu navedemo le nekaj podatkov. Josip Šašel, rojen leta 1883 v Slovenjem Plajberku/Windisch Bleiberg, se je po zaključenem študiju prava v Pragi leta 1911 vrnil v Celovec. Tam je dobil mesto praktikanta pri deželnem sodišču, po opravljenem sodniškem izpitu leta 1914 pa sodniško službo. Kot pravnik je nato deloval v Velikovcu (1919–1920), na Prevaljah in v Mariboru (1920–1922), v Šmarju pri Jelšah (1922–1936) in v Ljubljani (1936–1946), nakar se je na lastno željo upokojil. Od 1. marca 1946 do smrti 24. aprila 1961 je prebival na Prevaljah v Mežiški dolini. Ob službenih obveznostih se je udeleževal kot narodopisec in kulturnoprosvetni delavec. Udeleževal se je kulturno-političnih gibanj na Koroškem (čitalnice, tabori), sodeloval pri ustanovitvi Sokolskega društva v Borovljah (1908), se udeleževal v Društvu slovenskih koroških učiteljev in visokošolcev Gorotan idr. Sodeloval je s Francetom Kotnikom, Vinkom Möderndorferjem in Luko Kramolcem (prim. Kroječ 2012: 81–92).

2 ZBIRANJE NARODNEGA BLAGA

Za zbiranje narodnega blaga – »pripovedk« – je Josipa Šašla navdušil učitelj slovenščine na celovski višji gimnaziji Štefan Podboj, ki mu je pomagal urejati narodopisno gradivo, ki so ga zbirali gimnazijci. Tako se je v spominu vse bolj vračal v svoja otroška leta (prim. Ložar-Podlogar 2012: 149; Šašel 1959: 211). Že kot gimnazijec je začel zapisovati pripovedi svoje matere, ki jih je kasneje priložnostno objavljal. Sprva je zapisoval v knjižni slovenščini, kar ga je včasih spravilo v zadrego, kako zapisati izrazito narečne besede in fraze. Zato je začel take besede in rečenice ter vse več drugega jezikovnega gradiva zapisovati v narečju (prim. Šašel 1959: 212). Ker ni bil dialektološko šolan, se je odločil za poenostavljeno transkripcijo: dolžine je označeval z ostrivcem, kračine pa s krativcem (prim. Šašel 1959: 214).²

Šašlov motiv za zapisovanje besedil v lastnem rožanskem narečju ni bil le dialektološki in narodopisni, temveč tudi jezikovnopolitične narave. V raznarodovalnem procesu Slovencev na Koroškem so nemški nacionalisti s propagando začeli »znanstveno« dokazovati, da [koroški, op. H. M.-L.] slovenski govor zaradi prepojenosti z nemškimi besedami ni več pravi slovenski in da spada že k nemškim narečjem (prim. Šašel 1959: 215). In dejansko so nezavedni in sovražno razpoloženi

2 Primer Šašlovega načina zapisovanja narečnega besedila v plajberškem govoru najdemo v prispevku Helene Ložar-Podlogar (2012: 156–160).

rojaki začeli »prav prisiljeno vpletati v vsakdanji govor čimveč nemških besed, katerim so seveda morali pritikati slovenske pripone in končnice« (Šašel 1959: 215). To se je po njegovem lahko dogajalo, ker sta šolska izobrazba in uradno občevanje omogočila dvojezičnost in razumevanje govornega nemškega jezika. Šašlova narečna besedila naj bi, kot je zapisal, jezikoslovcem nudila možnost presojanja, »koliko je propaganda z ‚vindišarskim‘ jezikom upravičena« (Šašel 1959: 215). V spremnem besedilu k *Spominom doktorja Josipa Šašla*, ki jih je z opombami opremil in za tisk pripravil Julij Felaher, urednik izpostavlja pomen Šašlovega dela: »Njegovi članki so iz socialno-političnega polja in iz politične zgodovine koroških Slovencev, iz koroškega imenoslovja in etnografije tako temeljiti in dokumentirani, da jih tudi naši nasprotniki na Koroškem ne morejo izpodbiti.«³

3 ŠAŠLOVO DIALEKTOLOŠKO-ETNOLOŠKO DELO

Življenjsko delo, ki ga je ustvaril Josip Šašel, je pomembno za etnologijo, kulturologijo, dialektologijo ter za politično, socialno in kulturno zgodovino koroških Slovencev. Njegov natisnjeni in deloma rokopisno ohranjeni opus vsebuje opise bivalne in snovne kulture kmečkega človeka, besedila v plajberškem govoru rožanskega narečja, slovar plajberškega govora, strokovno narečno izrazje, opis gorskega sveta, toponomastiko, besedila slovstvene folklore (slovenske povedke in pripovedke iz Roža, ljudske modrosti, ljudske pesmi, ljudske zagovore), opise rožanskih šeg in navad ter ljudskega zdravljenja, zgodovinske, politične in narodobudilne spise idr.⁴ Šašel je svoje prispevke objavljal v *Časopisu za zgodovino in narodopisje*, *Miru*, *Planinskem vestniku*, *Etnologu*, *Koledarju slovenske Koroške*, *Mladem rodu* idr. (prim. Samec 2012: 274–287).

Na dragocenost najboljšejšega Šašlovega dela *Narodno blago iz Roža* (ŠR 1936/37), ki ga je sam zbral in zapisal, za tisk pa ga je pripravil Fran Ramovš, leta 1938 opozarja France Kotnik v glasilu Koroškega zgodovinskega društva *Carinthia I*. Piše takole: »Zaželeno bi bilo, če bi bila vsaka publikacija, ki se nanaša na jezikovno mešano območje, prežeta s tako stvarnostjo in s takim odnosom. V tem primeru imamo opravka z res dobrim domoznanskim spisom, ki izhaja iz enega kraja in ki obravnava ljudsko izročilo doline. Etnolog in jezikoslovec, ki želi vzpostaviti medsebojni odnos med narodom, ne bo mogel mimo tega spisa (dokumenta).« (Kotnik 1938: 201)⁵ Po Moniki Kroprej spada to delo, poleg Möder-

3 Šašlovi Spomini so v nadaljevanjih objavljeni v *Koroškem koledarju* (1963–1967) (Šašel 1963–1967).

4 Prim. tudi Kroprej 2012: 92. Izčrpne podatke o Šašlu in njegovem delu vsebujeta zbornika Šašel 2007 in Šašel 2012.

5 Prevod iz nemščine H. M.-L. Original: »Es wäre wünschenswert, wenn jede Veröffentlichung, die das gemischtsprachige Gebiet betrifft, von dieser Sachlichkeit und Einstellung erfüllt wäre. Wir haben es gerade in diesem Falle mit einer wirklich guten heimatkundlichen Schrift

ndorferjeve krajevne monografije *Slovenska vas na Dolenjskem* (1938), »med prve slovenske etnološke monografije kakega kraja« (Kropej 2012: 94). Šašlovo pripovedniško izročilo je kulturni zaklad in prispevek »k utrjevanju slovenske jezikovne in kulturne samobitnosti na Koroškem« (Piko-Rustia 2012: 233).

Neprecenljive vrednosti je tudi Šašlov rokopisni *Rožanski narečni besednjak* (1957) plajberškega govora. Datiran je 25. avgusta 1957 na Prevaljah, obsega pa 157 oštevilčenih strani formata A4. V primerjavi s slovarjem, objavljenim v *Narodnem blagu iz Roža* (ŠR 1936/37), najdemo v njem dopolnitve, popravke in izboljšave (prim. Weiss 2012: 247). Vsebuje izrazje, ki je v jeziku starih Plajberžanov še danes dokaj dobro zasidrano, pa tudi mnogo besed, ki živijo le še v spominu najstarejših govorcev ali pa so sploh pozabljene. Pripravlja se znanstvena izdaja tega besednjaka po standardnih načelih sodobnega slovaropisja.⁶ Rokopisno ohranjena je tudi Šašlova zbirka ljudskih pesmi (36 poskočnic), ki se nahaja v Štrekljevi zapuščini v NUK-u v Ljubljani (prim. Kropej 2012: 84).

4 ŠAŠLOVO SODELOVANJE S FRANOM RAMOVŠEM

France Kotnik je leta 1932 Frana Ramovša opozoril na Šašlovo narečno gradivo, nakar je Ramovš 10. novembra 1932 Šašlu poslal naslednje sporočilo:

G. inšpektor Kotnik mi je prišel sporočiti, da imate dokaj zbranega dialektičnega gradiva za Slov. Plajberk na Koroškem. Mene bi zelo zanimalo to gradivo in bi ga rad pregledal; morda [...] bi se dalo gradivo transkribirati v običajno internacionalno fonetično obliko in priobčiti, za kar bi jaz rad poskrbel, če bom videl, da je to za slavistično znanost uspešno.⁷

Ob prejemu tega pisma je bil Šašel zelo počaščen. Ramovša je zanimal Šašlov način zapisovanja v narečju, kar razkriva njuna korespondenca (Ložar-Podlogar 2012: 161). Kot nešolani jezikoslovec je Šašel spoznal, da potrebuje strokovno oporo, saj je vedel, da je njegova transkripcija pomanjkljiva. Začela se je njegova večletna korespondenca z Ramovšem, s katerim sta se srečevala tudi osebno. Šašel je Ramovšu deloma ustno, deloma pa v pisni obliki pojasnjeval pojave rožanščine (prim. Šašel 1959: 214).

Ramovš je nameraval Šašlovo narečno *Narodno blago iz Roža* prenesti v mednarodno fonetično obliko, vendar ga je Šašel pregovoril, tako da se je v fonetičnem zapisu omejil le na kratek primer v uvodu. Narečni slovar, ki je v

zu tun, die von einem Orte ausgehend, das Volksgut des Tales behandelt. Der Volkskundler und Sprachforscher, der die Wechselbeziehungen beider Völker aufzeigen will, wird an dieser Schrift nicht vorbeigehen können.« (F. K. 1938: 201)

6 Več o pripravah za izdajo slovarja gl. Weiss 2012.

7 Pisma Frana Ramovša (od novembra 1932 do avgusta 1936), *Slovenski etnograf* 2 (1959), 215–221. Navedeno po Ložar-Podlogar 2012: 161.

monografiji objavljen na straneh 101–122, je Ramovš skupaj s Šašlom preuredil po fonetičnem zapisu (prim. Šašel 1959: 214). Šašel svoje narečne zapise iz časa med obema vojnama opredeljuje kot sliko rožanščine, kakršna se ni govorila »samo v Slovenjem Plajberku, temveč z lokalno barvo vokalov in naglaševanja tudi ob Dravi, na Gurah, ob Jezeru in na Celovškem polju.⁸ Kolikor so nemške izposojenke v tem govoru običajne, sem jih ohranil tudi v primerih, kjer bi jih mogel nadomestiti s slovenskimi (tudi običajnimi) izrazi.« (Šašel 1959: 215)⁹ Po izidu *Narodnega blaga iz Roža* se je Šašel po navodilih profesorja Ramovša spet posvetil narečnemu slovarju, kjer je pozornost usmerjal na nemške izposojenke in razširitev frazeologije. Narečni besednjak je dokončal leta 1957 in ga predložil Inštitutu za slovenski jezik (prim. Šašel 1959: 214).¹⁰

Osrednji razdelek tega prispevka bo posvečen podrobnejši predstavitvi Šašlove monografije *Narodno blago iz Roža*.

5 NARODNO BLAGO IZ ROŽA

Narodno blago iz Roža lahko opredelimo kot dialektološko-etnološko zakladnico slovenskega plajberškega govora. Monografija je izšla kot druga knjiga zbirke Arhiv za zgodovino in narodopisje v Mariboru (1936/37).¹¹ Šašlove etnološko-dialektološko delo omogoča preučevanje diahronnega razvoja in spremembe narečja skozi desetletja. Vsebuje bogato besedišče iz nekdanjega izvirnega kmečkega okolja, upoštevana pa je tudi frazeologija.

5.1 Vsebina

Monografija *Narodno blago iz Roža* obsega 121 oštevilčenih strani in dodatno stran s popravki. Uvodni del (str. 1–4) vsebuje kratko predstavitev občine in fare Slovenji Plajberk, oris osnovnih značilnosti plajberškega govora, karto Spodnjega Roža z Rutami (str. 2) in primer Ramovševe fonetične transkripcije besedilnega odlomka, ki je nameščen ob Šašlovem izvirnem zapisu (str. 4). Nato sledijo naslednji štirje tematski sklopi, napisani v plajberškem govoru.¹²

8 Opis je posplošen, saj obstajajo tudi velike razlike v besedišču, ki jih najdemo po arealih oz. v posameznih govorih na teh območjih.

9 »V dokaz, da sem pri podajanju snovi in jezika ostal na trdnih domačih tleh, se sklicujem na recenzijo knjige ‚Narodno blago iz Roža‘ v glasilu Koroškega zgodovinskega društva Carinthia I, 1938, str. 200–201.« (Šašel 1959: 215)

10 Trenutno je v računalniški obdelavi na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani (prim. Weiss 2012).

11 Pred izidom knjige *Narodno blago iz Roža* so posamezne Šašlove objave izhajale kot priloga zvezkom *Časopisa za zgodovino in narodopisje*.

12 Celotno besedilo, razen glavnih naslovov poglavij, je zapisano v narečju. Naslove enot, ki se deloma razlikujejo od naslovov v besedilih, navajamo po vsebinskem kazalu publikacije (prim. ŠR 1936/37: 1). Navedeni naslovi naj bi omogočili vpogled v široki spekter obravnavanih tem.

Prvi razdelek z naslovom **1. Bajke, pripovedke, povesti, prerokovanja, smešnice, uganke, pregovori** (str. 4–42) vsebuje 71 oštevilčenih vsebinskih enot različnega obsega: 1. Gorni mož, 2. Žalik žene, 3. Divja jaga, 4. Pehtrna [pehtra baba], 5. Škrat, 6. Skuberl, 7. Torka, 8. Škopnjak, 9. Prerokovanja od vojske, 10. Kralj Matjaž, 11. Coprnije, 12. Šac [zaklad] cveti, 13. Modra Barbica, 14. Na onem svetu, 15. Revna duša v Pošeni [v Pošni = toponim, tj. v Polšini], 16. Revna duša v Ajdovskem gradu, 17. Zdane [izdane] duše, 18. Trota mora, 19. Prijazna in sporna [hudobna] deklica, 20. Deklica veka, 21. Otrok ob rojstvu prodan, 22. Zlati grad na glažovnati gori, 23. Skrb, 24. Zmerom narobe, 25. Trije bratje, 26. Božji stol [mavrica], 27. Babilonski turn [stolp], 28. Zakaj vse listje dol ne pade, 29. Žganje je hudič znašel [iznašel], 30. Kače, 31. Medved, 32. Podgane so hudičeva žival, 33. Munej je mleko sprosil, kužej pa kruh, 34. Podlatica, 35. Grili [črički], 36. Kukavica, 37. Bedrunc [bedrinec], 38. Deževnica, 39. Cajzeljc, 40. Petelin, 41. Trepetlika, 42. Rež [rž], 43. Breza, 44. Kako je blejsko [Blejsko] jezero nastalo, 45. Sveta peč, 46. Svečane [Sveče], 47. Stari Podljubelj, 48. Baba, 49. Hudičev most, 50. Ostrovca [Ostrovica], 51. Mačenska planina, 52. V Rjavci [Rjavca = toponim, Rjavica], 53. Jezerce v Podnu, 54. Strugarji, 55. Šmolcpaver, 56. Za Kepo [Čepo], 57. Huda jama, 58. Železna Kapla, 59. Šac [zaklad] v Tolstem vrhu, 60. Kostena miza, 61. Kijec na čelo, 62. Ena godčeva, 63. Tkalec v peklu, 64. Rajni Bunder, 65. Rajni Pisel, 66. Lah [Vlah] pa Kranjec, 67. Prstena gospoda, 68. Na vozu pa koš na glavi, 69. Molili pa nič jedli, 70. Uganke, 71. Pregovori. – Iz naslovov je razvidno, da zapisi vključujejo tudi zgodbe o vaških posebnostih in vrsto vsebin, ki so vezane na točno določena prizorišča v Slovenjem Plajberku, Podnu in okolici (gore, hribe, kraje). Uganke in pregovori so dragocen del plajberškega ustnega izročila, prve so bile tudi pomemben sestavni del ženitovanjskih običajev.

Drugi tematski sklop z naslovom **2. Šege in navade** (str. 42–65) prikazuje v sedmih tematskih enotah stare plajberške šege in navade: 1. Od otrok, 2. Botrina, 3. Ženitev, 4. Nošnje [noše; moška in ženska obleka], 5. Bolezni in zdravila, 6. Smrt, 7. Verovanje.

Naslov tretjega sklopa je **3. Domačija** (str. 66–99) in v njem so v desetih točkah predstavljena področja iz materialne in duhovne kulture: 1. Kmečka hiša, 2. Skedenj in hlev, 3. Voznina [voz, plug, sani], 4. Mlin, 5. Domača živina [domače živali], 6. Jedi [kmečka hrana, obredne jedi], 7. Delo na kmetih: pozimi, pomladi, poleti, jeseni, tritva [teritev], preja, tkalec. 8. Kako se kopa kuha. 9. Semenji [žeganje], 10. Božji denar.

Četrti razdelek publikacije tvori narečni **Slovar** (str. 100–121), ki vsebuje izrazje iz besedil, ki je v glasovnem in besednem pogledu pomembno za rožansko

— Lastna dopolnila oz. pojasnila dodajamo v oglatem oklepaju, danes nežive besede pa označujemo z zvezdico *.

narečje. V primerjavi z besedili, v katerih je označena le dolžina oz. kračina naglašanih samoglasnikov, je v slovarskem delu zapisana tudi rastoča in padajoča intonacija (prim. ŠR 1936/37: 101). Na zadnji, neoštevilčeni strani se nahajajo popravki.

5.2 Izbrani primeri iz Narodnega blaga iz Roža v faksimilu, v današnji obliki plajberškega govora in v poknjžženem zapisu

V uvodu *Narodnega blaga iz Roža* je navedeno, da je gradivo »zapisoval g. dr. Josip Šašel verno po govorici, običajni v Slovenjem Plajbergu. Zapisal je, kakor je slišal, čeprav je opazil, da je večkrat ista ali druga oseba v istem kraju isto besedo v kaki drugi zvezi drugače izgovorila ali naglasila.« (ŠR 1936/37: 1) V dvomljivih primerih je zapisovalec podatke preveril »pri svojih domačih, pri materi in sestrah«, da je »mogel najti točne podatke za pristnost in tudi za dvojnost izgovora«. Kot primer za dvojnice mdr. navaja besede *lasên* in *lesên* 'lesen' (danes se izgovarja: *lə'se:n* oz. *le'se:n*; zelo redko *la'se:n*), *šiša* in *hiša* 'hiša' (dvojnica *ši:ša* in *xí:ša* se uporablja tudi v današnjem govoru), *qlíše* in *qlíšče* 'klešče' (danes slišimo le *qlí.še*) (prim. ŠR 1936/37: 1). Plajberški govor ima monoftongični sistem samoglasnikov in je ikavski govor, v katerem se v dolgih zlogih za *ê* in *ě* govori *i*, za dolgo padajoči *ô* pa *u*. Govor ima poleg samoglasnikov *i*, *e*, *a*, *o*, *u* in *ə* še motna visoka in napeto tvorjena *ĩ* in *ě*« (ŠR 1936: 3).¹³ Značilno je tonemsko naglaševanje, ki pa v besedilih ni označeno, kar je utemeljeno takole: »Dolga poudarka sta ali rastoče ali padajoče usmerjena in odgovarjata vseskozi gorenjskemu *í* in *ê*; ker je ta razlika ista kot v gorenjskem in knjižnem govoru, zato je bilo možno, da je v tekstih označena le dolžina z ostrivcem *´*.« (ŠR 1936/37: 3) Trditvi se ni mogoče docela pridružiti. V plajberškem govoru imajo npr. lahko tonemi na naglašanih nezadnjih zlogih pomenskorazločevalno funkcijo. Nadalje sta za govor značilna arhaična oksitoneza in lokalno besedje, ki se v knjižnem jeziku in v gorenjščini ne pojavljata.¹⁴

Naslednji izbrani besedilni primeri v faksimilu (ŠR 1936/37) in njihova transkripcija v današnji podobi plajberškega govora omogočajo sledenje spremembam, ki jih je govor doživel od časa njihovega zapisovanja med obema svetovnima vojnoma do današnjih dni.¹⁵ Že Šašel ugotavlja, da v plajberškem govoru obstaja dvojnost izgovora in naglasa tudi pri isti ali drugi osebi, kar deloma velja tudi za današnji govor. Za lažje razumevanje vsebin narečnima zapisoma dodajamo še prevod v standardizirano slovenščino.

13 Očitno sta »motna visoka in napeto tvorjena *ĩ* in *ě*« prevzeta po Scheiniggovih zapisih.

14 Značilnosti plajberškega govora na tem mestu ne moremo obravnavati. Več o Slovenjem Plajberku in tamkajšnjem govoru v Maurer-Lausegger 1994 in 2003.

15 Soglasniška skupina *nj* se v plajberškem izgovarja nazalirano in je bližja soglasniku *j*. Zato je ne zapisujemo kot ŠR 1936/37 z znakom *ñ*. Izgovarjava *ñ* je značilna za sveški govor in se razlikuje od plajberške izgovarjave. Zato v transkripciji ohranjamo zapis *nj*. Več o govoru Sveč v Rožu Feinig 1985.

47. Stárə Pudləbəl. Pudləbəl je stáw čéjqudēj pracə viši blízə Qúrje Jáme, tám čēr je donəs an véləq pvás. Tí stárə Pudləbəlčənə so bli zvə prawzétnə pa táq ófartnə, da Bohá nčiso votlə vèč puznáta. Puhújšéne je bú táq vélqú, da sta se Žínjarca pa Hrlónəc začéva mənítə, qaqu bə to puqončáwa. Žínjarca je raqvá: Hrlónəc, puhréznə se tí“, Hrlónəc pa „jés qna séžam táq dálač, zasúj tí te rízdə!“ Pa rísen nastáne pu nočə putrás, an cíw rób Žínjarce se je wtfhow pa je cavó vés z vsémə lədmí puqopəw. Ríšu se je samú adən, qə je tēstə núč v Trñah vésəw.

Slika 1: *Narodno blago iz Roža*: 47. Stárə Pudləbəl (ŠR 1936/37: 32)

47. Stárə Pudləbəl (Pud'bəl). Pudləbəl je s'ta:w 'čejq'dej pra'ce wi:šə blí:zə Qù:rje já:me, 'tam čír je 'do:ns han wə:ləq p'wa:z. Tə stá:rə Pudləbəlčənə / Pudbəlčənə so b'li: z'wə prawzét'nə pa 'taq wə:fərt'nə, da Bohá: 'čiso wə't'lə 'weč puznátə. Puhú:šínje je 'bu: 'taq wəl'qu:, da sta se Ží:nharca pa Hər'lə:wə začə:wa mí:ntə, qa'qu: bə to puqončá:wa. Ží:nharca je raq'wa: »Hər'lə:wə, puhré:znə se tí«, Hər'lə:wə pa: »Jes q'na sé:žam 'taq 'da:lč, za'su:j 'ti te hní:zdə!« Pa rí:sən nastá:ne punə'čə put'ras, han 'ci:w 'ro:b Ží:nharce se je wtə:rhu pa je ca'wo: 'we:s zə wsì:mə ləd'mi: puqə'pəw. Rí:šu se je sa'mu: ha'dən, qə je təs'tə 'nu:č v Tə:rnjax wəs'wəw (transkripcija H. M.-L., prim. original, ŠR 1936/37: 32).

Poknjženo: 47. *Stari Podljubelj* – Podljubelj je stal nekđaj precej višje blizu Kurje jame, tam, kjer je danes velik plaz. Stari Podljubeljčani so bili zelo prevzetni in tako ošabni, da Boga niso hoteli več poznati. Pohujšanje je bilo tako veliko, da sta se Žingarica in Grlovec začela meniti, kako bi to pokončala. Žingarica je rekla: »Grlovec, pogrezní se tí«, Grlovec pa: »Jaz ne sežem tako daleč, zasuj tí to gnezdo!« Pa res nastane ponoči potres, cel rob Žingarice se je odtrgal in je pokopal celo vas z vsemi ljudmi. Rešil se je samo eden, ki je tisto noč vasoval v Trnjah.

48. Bába. Tújčə jmenújəjə Qošútəco za Bábo. Tó pa qní prəw Bába se práwə sadvə prútə Qošútə, sqódər Salánə na Brízje hódijə. Tám čríz je an Qràjnc Francóze v Séle prpələw; Salánə so jomə ríqələ, da je bábjaq, to je antqáj qə pa zdajəwc. Ut tahə je túdə sadvə jəmé Bába dúbəvə.

Slika 2: *Narodno blago iz Roža*: 48. Bába (ŠR 1936/37: 32)

48. **Baba.** Tú:jčə prà:wijə Qušú:tcə Bá:ba. 'To: pa q'ni: p'row. Bá:ba se prà:wə sad'wə prù:tə Qušú:tə, sqò:dər Salá:nə na Brrí:zje xó:dijə. 'Tam č'ri:z je han Q'ra:jnc Francó:ze w Sé:le pərpə'ləw; Salá:nə so jə'mə rí:qalə, da je bə:bjaq, to je hant'qaj qə pa zda'ja:wc. Ud 'ta: je tudə sad'wə jə'me: Bá:ba du'bi:w. (Transkripcija H. M.-L., prim. original, ŠR 1936/37: 32.)

Poknjiženo: 48. *Baba* – Tujci imenujejo Košutico za Babo. To pa ni prav, Baba se pravi (= imenuje) sedlo proti Košuti, od koder Selani hodijo na Brezje. Tam čez je neki Kranjec v Sele pripeljal Francoze; Selani so mu rekli, da je babnjak, to je toliko kot pa izdajalec. Od tega je tudi sedlo dobilo ime Baba.

53. Jízarcè w Pódna. Pòdènsčə putòq zvíra w jízarcè put Pòdnarjam. Tu jízarcè nčéme dná, náhóva žíva séže prów na Bléjśqə jízare. Ut tá so se prepríčilə, qə so ambòt Pòdnarjə volə zbəzálə n se w jízarcè putúplə, náh jəhú pa so dówhə puznějə na Blèdə z jízara putéhnələ; na jžésə je bú Pòdnarjovə jmé.

Slika 3: *Narodno blago iz Roža: 53. Jízarcè w Pódna (ŠR 1936/37: 33)*

53. Jəzar'ce w Pò:dnə. Pò:dənsčə pu'toq / hrá:bən zwi:ra w jəzar'cə pud Pò:dnarjam. Te jəzar'ce čè:me d'na, n'ja: ži:wa sé:že p'row na Bléj:jsqə jiz:are. Ud 'ta: so se prapri:čalə, qə so ha'mərt Pò:dnarjuwə wə:'lə zbəzálə n se w jəzar'cə putú:plə, n'jəx jə'hu: pa so də:whə puzdè:jšə na Blə'də z jiz:ara puteh'nələ; na jəžè:sə je biw Pò:dnarju j'me:. (Transkripcija H. M.-L., prim. original, ŠR 1936/37: 33.)

Poknjiženo: 53. *Jezerce v Podnu* – Podenski potok izvira v jezercu pod Podnarjem. To jezerce nima dna, njegova žila sega prav na Blejsko jezero. O tem so se prepričali, ko so enkrat Podnarjevi voli zbežljali in se potopili v jezercu, njihov jarem pa so dolgo pozneje na Bledu potegnili iz jezera; na jarmu je bilo Podnarjevo ime.

58. Žalízna Qápva. Qə so Túrčə hodilə pu Qoròščam, so pər Bélé wdflə túdə prútə Qáplə, qə se donəs jménúje Žalézna. Qristjánə s tréh dežew, s qoróšče, štájrsčə pa qránšče so se jəm prútə pustavələ, Qrajncə so dálə sú, Štájrcə vína, Qoróšcə pa so narédələ: vodó so zajézilə na Tábrə, qə je pa prhřmu Túrç, so jo spústələ, da je wsé Túrčə pupváqna. Tədèj je Túrç narédu žalézna písmə (to je, za trdnə se je zaréqu), da w táh qrájah qna bó věč hodú. Ut tā se méstə jménúje Žalízna Qápva.

Slika 4: *Narodno blago iz Roža: 58. Žalízna Qápva (ŠR 1936/37: 34)*

58. Žəli:zna Qà:pwa. Qə so Tú:rčə xudí:lə pu Qorò:ščam, so pər Bè:lə wdè:rlə tù:də prù:tə Qà:plə, qə se 'do:ns prà:wə Žəli:zna. Qristjáne s 'tre:x dəžə:w, s qorò:šče, štə:jərsčə pa qrá:jnšče so se 'jəm prù:tə pustaw'lə, Qrə:jncə so dà:lə 'su:, Štə:jərcə ví:na, Qorò:ščə pa so narè:dlə: wə'do: so zajì:zlə na Tá:brə, qə je pa pər'hə:rmu 'Tu:rç, so jo spù:stlə, da je w'se Tú:rčə pupwaq'nəwə. Tə'dèj je 'Tu:rç narè:du žəlél:zən pí:smə (to je, za tó:rdnə se je zaré:qu), da w 'tax qrə:jax qna 'bo: 'wəč xə'dow. Ud 'ta: ma mē:stə jə'me: Žli:zna Qà:pwa. (Transkripcija H. M.-L., prim. original, ŠR 1936/37: 34.)

Poknjíženo: 58. *Železna Kapla*. Ko so Turki hodili po Koroškem, so pri Beli vdrli tudi proti Kapli, ki se danes imenuje Železna. Kristjani iz treh dežel, iz Koroške, Štajerske in Kranjske, so se jim zoperstavili, Kranjci so dali sol, Štajerci vina, Korošci pa so naredili: vodo so zajezili na Tabru, ko pa je prigrmel Turk, so je spustili, da je vse Turke poplaknilo. Tedaj je Turk naredil železno pismo (to je, trdno se je zarekel), da v teh krajih ne bo več hodil. Od tega se mesto imenuje Železna Kapla.

Podrobni opis domačije ni le čisti opis prostorov in predmetov. Vsebuje tudi bogat popis inventarja, ki je bil nekdaj del kmečkega vsakdana, pa tudi podatke o načinu življenja:

3. Domačija.

1. Pávrsqà hiša je zídana pa z lesénim címpram puqríta. Včasò so qòj laséne híše púvèlò, bájte pa qájze so še donàs qòj laséne. Vsáqa pávrsqà híša má w blížnèwò še anò mèhšò, mántle laséno híšòco, tò je páštòbo za áwçàharjè, sqòdèñ s hlívam, stàh pa qozù, tùdò pu dbá qozvâ.

Híša je pudòwylasta, na vsáçi délní stránò so laséne dúrò; tí pridne dúrò (pør póta) se zaqlipèjò na qlúč pa ud znótrèj na zàsəm, tí zádne dúrò (na dvoriše, na γorico) pa qòj ud znótrèj na zàsəm. Pør ubújnah dúrah se pride u vèjžò, qə má pər tí pridnàh dúrah an voqnò zə žaléznim γátram. Ud vèjžè na lívo se pride w šíšo (s té pa w šíšno qámro) n jèšpàč (tí čřna qəhiña), na právo strán, qə je mèhšò, pa w vèlb (vèlbəč, hrám) n vèžòwno qámro, qə je donàs sqorè puwsód za svètvò qəhiño prprávlanà. Z vèjžè pèlijò laséne štínje na vrh (put strého).

Slika 5: *Narodno blago iz Roža: 3. Domačija – začetek* (ŠR 1936/37: 66)

3. Domačija.

Pà:wərsqà xí:ša (ší:ša) je zí:dana pa z ləsè:nim cí:mpram puqrì:ta. Wčà:sə so 'qoj ləsè:ne xì:še pù:walə, bájte pa qà:jže so še 'do:ns 'qoj ləsè:ne. Wsà:qa pà:wərsqà hí:ša 'ma: w blí:žnəwə še hano mè:jnšə, má:ntle ləsè:no hí:šəco, to je pà:štòbo za hà:wçàharjè / hà:wçarjè, sqò'dèñj s xlí:wam, s'təx pa qò'zəw, tù:də pu d'ba: qozw'a.

Hí:ša je pudò:whlasta, na wsà:çi tə dè:lə strá:nə so ləsè:ne dù:rə; tə prì:dnje dù:rə (pər pò:tə) se zaqlí:píjə na q'lu:č pa ud znó:tri na rí:həl, tə zà:dnje dù:rə (na dvorí:še, na hurí:co) pa 'qoj ud znó:tri na rí:həl. Pør wbú:jnax dù:rax se prì:de w wej'žò, qə 'ma: pər tə prì:dnjax dù:rax han wəq'nə zə žəlé:znim há:tram. Ud wej'žè na lí:wo se prì:de w ší:šo (s 'te: pa w ší:šno qà:mro) n jəš'pəč (tə čè:rna qəxi:nja), na prà:wo s't'ra:n, qə je mè:jnšə, pa w 'wə:lb (wə:lbəč, x'ram) nə wəž'wno qà:mro, qə je 'do:ns sqò'rə puw'so:d za swət'wo: qəxi:njo pərprà:włana. Z wej'žè pè:lijò ləsè:ne ští:nje na 'wə:rx (pud stré:xo). (Transkripcija H. M.-L., prim. original, ŠR 1936/37: 66.)

Poknjiženo: 3. *Domačija*. Kmečka hiša je zidana in pokrita z lesenim ostrešjem (»cimprom«). Včasih so gradili samo lesene hiše, bajte in kajže so še danes samo lesene. Vsaka kmečka hiša ima v bližini še eno manjšo, navadno leseno hišico, to je »paštbo« za preužitkarje, skedenj s hlevom, stog [= dvojni kozolec] in kozolec, tudi po dva kozolca.

Hiša je podolgovata, na vsaki daljši strani so lesene duri; sprednje duri (ob poti) se zaklepajo na ključ, od znotraj pa na zapah, zadnje duri (na dvorišče, na gorico) pa samo od znotraj na zapah. Skozi oboje vrat se pride v vežo, ki ima pri sprednjih vratih okno z železno mrežo. Iz veže se na levo pride v hišo (iz te pa v hišno kamro) in ješpič [izbič] (črna kuhinja), na desno stran, ki je manjša, pa v shrambo (»velbič«, hram) in vežno kamro, ki je danes skoraj povsod preoblikovana v svetlo kuhinjo. Iz veže peljejo lesene stopnice na vrh (pod streho).

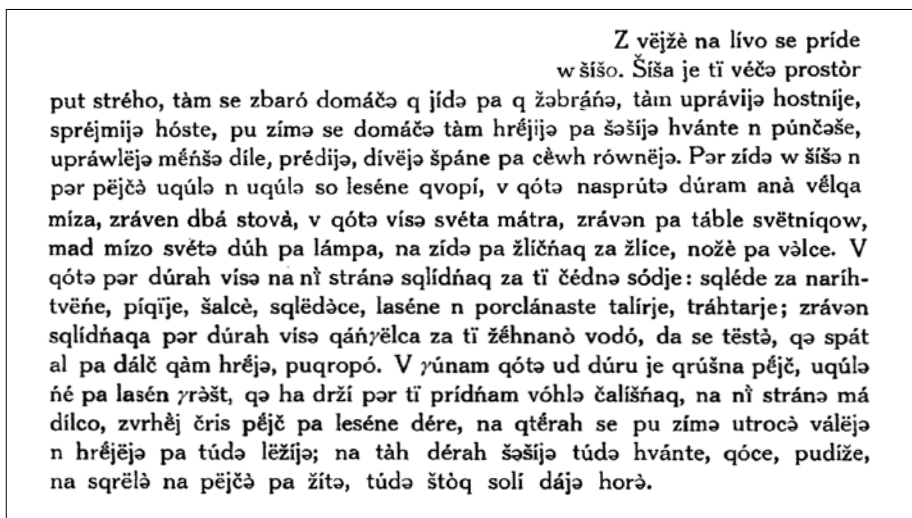
Vejža je navadno vélqa, da tam stoji qaqa míza, pər qtéri poslə pu létə jǰə. V anám qótə se shraňuje cəwh: ščíre (ročná ščíra, púntaqa — mávə véčə, cípownca — za drvé cípat, másaqa — za drévěse pusaqátə, šnájdaqa — za címpřmane, řówštaqa — za véje upsəqwátə, pratósqa — za hówje drobítə, hójəncə — túdə za tó, pářta — mäsársqa ščíra), qřámpə, cəpínə, čětně, qladvə, qlíšě, žřěblə, cvědra, řlíta, pile, hóbvə, žájě (vóqarca = ročná žáha). U vejžə stoji umār (na ládəlce n police) za móqo, qřamnije, říne, mřzle jědí. Včasə túdə hóbəlpònq s cəwhám pustávínə w vejžə. Na zídə visějə řšatə.

Slika 6: *Narodno blago iz Roža: 3. Domačija* – nadaljevanje; tloris kmečke hiše (ŠR 1936/37: 66)

Wěj'ža je nawá:dnə wə:lqə, da 'tam stu'ji: qaqa mí:za, pər qtí:rə pəs'lə pulé:tə jí:jə. W ha'nam qó:tə se sxrá:nja 'cəwx: ščí:re (roč'na ščí:ra, *puntaqa – má:wə wè:čə, cí:pownca – za dr'we: cí:ptə, *másaqa – za drí:wje pusa'qatə, *šnájdaqa – za cí:mpřmane, *řówštaqa – za wěj:je ubsəqwátə, prató:saq – za xò:wje / xò:je drubi:tə, hój:jəncə – tú:də za 'to:, pá:řta – mäsá:rsqa [flá:jšqarsqa] ščí:ra), qřá:mpə, cəpí:nə, čět'ne, qlad'wə, qlí:šě, žřěb'lə, cwě:drə, hlí:tə, pì:le, hój:bwə,

žà:je (wò:qarca = roč'na žà:ha). W wej'žə stu'ji: u'ma:r / qó:stən (na là:dəlce n pulí:ce) za mó:qo, qramni:je, ri:nje, mó:rzle jə'di:. Wčà:sə tù:də hó:bəl'ponk s cəw'xam pustà:wijə w wej'žo. Na zídə wí:sijə rəša'tə. (Transkripcija H. M.-L., prim. original, ŠR 1936/37: 66.)

Poknjženo: Veža je navadno velika, da tam stoji kaka miza, pri kateri posli poleti jedo. V enem kotu se shranja orodje: sekire (ročna sekira, *puntaka – malo večja, cepovnica – za cepljenje drv, *másaka – za sekanje dreves, *šnájdaka – za tesarje, *γówštaqa – za obsekovanje vej, pretosek – za drobljenje hojevja [smrekovih vej], »hojnica« – tudi za to, »parta« – mesarska sekira), krampi, cepini, verige, kladivo, klešče, žebliji, svedri, dleta, pile, obličji, žage (lokarica = ročna žaga). V veži stoji omara (na predale in police) za moko, drobnarije [»kramnije«], pekače [»rinje«], mrzle jedi. Včasih postavijo v vežo tudi skobeljnik z orodjem. Na zidu visijo rešeta.

Slika 7: *Narodno blago iz Roža*: 3. Domačija – nadaljevanje (ŠR 1936/37: 66–67)

Z wej'žə na lí:wo se prí:de w ší:šo. Ší:ša je tə wè:čə q'raj pud strè:xo, 'tam se zba'ro: domá:čə q jí:də pa q žəbrà:njə, 'tam wprà:wjə hostnì:je, spré:jmijə gó:ste, puzí:mə se domá:čə 'tam hré:jijə pa šəší:jə hwá:nte n pú:nčəse / pú:nče, wprá:wlijə mē:jnšə dí:le, pré:dijə, dí:wijə špà:ne pa 'cəwx ró:wijə. Pər zídə w ší:šə n pər pëjčə wqù:lə n wqù:lə so ləsè:ne qwopí:, w qó:tə nasprútə dù:ram hana wè:lqə mí:za, zrà:wən d'ba: stow'a, w qó:tə wí:sə swé:ta mà:tra / q'ri:ž, zrà:wən pa tá:ble swətní:qu, mad mí:zo swé:tə 'du:x pa là:mpa, na zídə pa žlí:č'njaq za žli:ce, no'že pa wəl'ce. W qó:tə pər dù:rax wí:sə na 'ni strá:nə sqłí:dnjaq za tə čè:dnə sò:dje: sqłè:de za narí:xtwinje, pí:qijə, šal'ce, sqłed'ce, ləsè:ne n

porclà:naste tali:rje, trà:xtarje; zrà:wən sql:dnjaqa pər dù:rax wì:sə qà:jnhəlca za tə žɛ:hnanə wo'do:, da se tɛs'tə, qə s'pa:t al pa 'da:lč 'qam hrɛ:jə, puqrə'po:. W hù:nam qó:tə ud dù:ru je qrù:šna 'pejč, wqù:lə n'je: pa lə'se:n h'rəšt, qə ha dr'ži: pər tə prì:dnjam wò:hlə čəli:šnjaq, na 'ni strà:nə 'ma: di:lco, zwər'xɛj čriz 'pejč pa ləsè:ne dé:re, na qtì:rax se puzì:mə wtrə'cə wá:lijə n hrɛ:jijə pa tù:də ləžì:jə; na 'tax dé:rax šəšì:jə tù:də hwá:nte, qoc'ne, pudí:že, na *sqrɛ̀lə na pej'čə pa žì:tə, tù:də š'toq su'li: dá:jjə ho'rə. (Transkripcija H. M.-L., prim. original, ŠR 1936/37: 66–67.)

Poknjženo: Iz veže na levo se pride v hišo. Hiša je največji prostor pod streho, tam se zberejo domači k jedi in k molitvi, tam opravijo pogostitve, sprejmejo goste, pozimi se tam domači grejejo in sušijo obleke in čevlje (gojzarje), opravljajo manjša dela, predejo, delajo trske in popravljajo orodje. Ob zidu v hiši in pri peči naokoli so lesene klopi, v kotu nasproti durim (vratom) velika miza, zraven dva stola, v kotu visi sveti križ [»sveta matra«,] zraven pa table svetnikov, med mizo sveti duh in svetilka [»lampa«,], na zidu pa žličnjak za žlice, nože in vilice. V kotu pri durih visi na eni strani sklednik za čisto posodo: sklede za pripravljanje jedi, lončki, šalice, skledice, leseni in porcelanasti krožniki, lijaki; zraven sklednika pri durih visi kanglica za žegnano vodo, da se tisti, ki spat ali pa kam daleč gredo, pokropijo. V drugem kotu od vrat je krušna peč, okoli nje pa leseno ogrodje, ki ga pri srednjem vogalu drži čelešnik, na eni strani ima deščico, zgoraj čez peč pa lesene »dere«, na katerih se pozimi otroci valjajo in grejejo pa tudi ležijo; na teh »derah« sušijo tudi obleko, odeje, podiže, na skrili na peči pa žito, tudi »štok« [leseno posodo] soli denejo gor.

Ub zidə pər pějčə

stojijə nəščé, notrè je vívəncə pa vopatíca, v ládəlcə spodə pa ríbižəl, mawcè; puqròw ud nəšéq hospodína ubr̀ne, qədər ha núca za váléñə. Na zidə pər nəščəh vísə vúra, put qvopmí pa je navádne qəq stóli pa zéc za sqórənce zəzúvat. Šíša má lasén pòt pa lasén čfn stròp, qtérə drží pu sridə an močən trám; pər stránə so w trám zabítə lesénə cvěčə, da držíjə police (dílice), na qtérəh se shrañújəjə méñšə rěči, pu zímə se túde mliqə sírət dí horə. Na stròp pər pějčə so prbíte anè rántəce (váha), da se púnčəšə na nəh šəšijə. Na vsáči stránə míra sta navádne pu dbá vóqna, na nəh pa róže w písqrčah.

Zə šíše pélijə anè níšce dúra w šíšno qámro, qə se v anəh qrajih túdə štədór práva. Tām je póstal (q véčomə dbí póstale) za hospodárja pa hospodíno pa qaqa zibu. Utrocə spijə pu létə navádne na vrhə z děqlímə, pu zímə túdə w véžówní qámre pa na dérah. Pu dílcəh v póstələ je pudjána sváma, čris pa plívəncə, qə se vsáča pú léta napównə z novímə vovsénimə plévímə; čris plívəncə je puvóžana anə rjúha, na vrh pa se dí qówtər z rjúho na špice, pər zwávžjə túdə pówštər.

Slika 8: *Narodno blago iz Roža: 3. Domačija – zaključek* (ŠR 1936/37: 67)

Ub zí:də pəR pej'čə stuji:jə nəš'če:, not're je wì:wəncə pa wopat'ca, w là:dəlca spo'də pa rì:bižəl, wmaw'ce; puq'rəw ud nəše:q huspuđi:nja wbə:rne, qə'dər ha nù:ca za wá:linje. Na zí:də pəR nəš'čax wì:sə wú:ra, pud qwəp'mi: pa je nawà:dnə qaq stò:li pa 'ze:c za sqó:rənce zəzú:watə / 'dow dí:watə. Ší:ša 'ma: lə'se:n 'pod pa lə'se:n 'čə:rn st'rop, qti:ra dər'ži: pu srí:də han mo'čən t'ra:m; pəR strá:nə so w t'ra:m zabi:tə ləsè:nə cwə'čə, da drží:jə pulí:ce (di:lce) na qti:rax se shranjù:jijə mē:jnšə rə'či:, puzi:mə se tù:də mlí:qə sí:rət 'di: hor'ə. Na str'op pəR pej'čə so pərbì:te hane rà:ntəce (wà:ha), da se pú:nčəšə / pú:nčə na n'jəx šəší:jə. Na wsà:či strá:nə mí:ra sta nawà:dnə pu d'ba: wó:qna, na n'jəx pa rò:že w pì:sqəřčax. (Transkripcija H. M.-L., prim. original, ŠR 1936/37: 67.)

Poknjiženo: Ob zidu pri peči stojijo nečke, notri je velnica in lopatica, v predalčku spodaj pa strgalnik, omelo; pokrov od nečk gospodinja obrne, kadar ga potrebuje za valjanje. Na zidu pri nečkih visi ura, pod klopmi pa je navadno kak stolček in zajec za sezuvanje škornjev. Hiša ima lesen pod in lesen črn strop, ki ga po sredini drži močan tram; ob strani so v tram zabiti leseni cveki, da držijo police, na katerih se shranjajo manjše reči, gor se postavi pozimi tudi mleko sirit. Na strop pri peči so pribiti drogi [»vaha«], da se na njih sušijo čevlji. Na vsaki strani zidu [»mira«] sta navadno po dve okni, na njih pa rože v piskričih.

5.3 Primerjalni prikaz narečnih sprememb od medvojnega časa do danes

V primerjavi z jezikom, zapisanim v *Narodnem blagu iz Roža* (ŠR 1936/37), kaže današnji plajberški govor nekaj izrazitih sprememb, ki so razvidne iz navedenih primerov v faksimilu (ŠR 1936/37) in iz transkripcije istega besedila v današnji podobi govora. Na tem mestu bo izpostavljenih nekaj pojavov, ki so komentirani z vidika današnjega plajberškega govora:

5.3.1 Vzglasni samoglasnik *a* ima v današnjem plajberškem govoru protetični *h*:-¹⁶ – *samú adə̀n* (ŠR 1936/37: 47) → *sa'mu: ha'dən*; – *to je antqáj* (ŠR 1936/37: 32) → *to je hant'qa:j*; – *V anəm qótə se shrańúje cěwx* (ŠR 1936/37: 66) → *W ha'nam qó:tə se shrá:nja 'cəwx*; – *tó je páštəbo za áwčəharjè* (ŠR 1936/37: 66) → *to je pà:štəbo za hà:wčəharje / hà:wcarje*.

5.3.2 Nekdanji plajberški refleks *a* v predakcentskih zlogih danes načeloma nadomešča polglasnik, redkeje je slišati tudi *e* oz. *a*: – *Žalízna Qápva* (ŠR 1936/37: 34) → *Žəlì:zna Qà:pwa*; – *Včásə so qòj laséne híše púvələ* (ŠR 1936/37: 66) → *Wčà:sə so 'qoj ləsè:ne xi:še pù:walə*; – *laséno híšəco* (ŠR 1936/37: 66) → *ləsè:mo xi:šəco / lesè:mo xi:šəco*; – *laséne dúrə* (ŠR 1936/37: 66) → *ləsè:me dú:rə / lesè:me dú:rə*; – *Šíša má lasén pòt pa lasén črn stròp* (ŠR 1936/37: 66) → *Ší:ša 'ma: ləs'e:n 'pod pa ləs'e:n 'čə:rn st'rop*.

¹⁶ Govor v Svečah v Rožu npr. pred vzglasnim *a*-jem nima protetičnega *h*-.

- 5.3.3 V današnjem plajberškem govoru prehaja predakcentski *o* v *u*: *stojíjə* (ŠR 1936/37: 67) → *stují:jə*. V originalu ŠR 1936/37 gre očitno za vpliv knjižnega jezika.
- 5.3.4 Namesto motno visokega *ë* oz. *ï* (ŠR 1936/37: 66) se danes govorijo *a*, *i* oz. polglasnik: – *púvələ* (ŠR 1936/37: 66) → *pù:walə*; – *so se prepríčilə* (ŠR 1936/37: 33) → *so se prapri:čalə*; – *se zaqlípějə na qlúč* (ŠR 1936/37: 66) → *se zaqlí:píjə na q'lu:č*; – *divějə špáne pa cě`wh równějə* (ŠR 1936/37: 66) → *dí:wíjə špà:ne pa 'cəwx rō:wníjə*; – *cavó vés z vsěmə lədmí* (ŠR 1936/37: 32) → *ca'wo 'we:s zə wsi:mə ləd'mi:*; – *puhújšěne* (ŠR 1936/37: 32) → *puhù:jšinje*; – *qədər ha núca za válěná* (ŠR 1936/37: 67) → *qə'dər ha nù:ca za wá:linje*; – *nčě me dná* (ŠR 1936/37: 33) → *čě:me d'na*; – *ud znótrěj* (ŠR 1936/37: 66) → *ud znó:tri*; – *na qtě`rah se shraínújējə* (ŠR 1936/37: 67) → *na qtí:rax se shranjú:jíjə*; – *qaqə míza, pər qtě`ri* (ŠR 1936/37: 67) → *qaqa mí:za, pər qtí:rə*.
- 5.3.5 Za večzložne besede, ki vsebujejo zlog s polglasnikom oz. *e*-jevski glas, je danes (z izjemo najstarejših govorcev), predvsem v hitrem govoru, značilna redukcija nenaglašene polglasnika oz. celega zloga. Dvojnice se pojavljajo le še redko: – *Pudləbəl* (ŠR 1936/37: 32) → *Pud'bəl / Pudlə'bəl*; *Pudləbəlčanə* (ŠR 1936/37: 32) → *Pudbəl:čanə / Pudləbəl:čanə*; – *hwánte n púnčəše* (ŠR 1936/37: 66) → *hwá:nte n pú:nče*; – *čějqəděj* (ŠR 1936/37: 32) → *'čějq'dej*; – *so jo spústələ* (ŠR 1936/37: 34) → *so jo spù:stlə*. Tendenca k redukciji zloga se odraža tudi v primeru: *Pər ubújnəh dúrah* (ŠR 1936/37: 66) → *Pər wbù:jnəx dù:rax*.
- 5.3.6 V končniško naglašeni večzložni besedi *jízarçə* (ŠR 1936/37) se stranski akcent (očitno zaradi prehoda samoglasnika *i* v polglasnik) docela umakne: *Tu jízarçə* (ŠR 1936/37: 33) → *Te jəzar'ce* (maskulinizacija srednjega spola, gl. spodaj). Način izgovarjave *jízarçə* (po zapisu ŠR 1936/37) bi bil v današnjem govoru neobičajen.
- 5.3.7 Narečni zapis *vopatíca* (ŠR 1936/37) je za plajberški govor neobičajen, uporablja se oksitoneza: *vopatíca* (ŠR 1936/37: 66) → *wopat'ca / opat'ca*. Izraz za omelo *mawcə* (ŠR 1936/37: 67) bi se moral glasiti takole: → *wmaw'ce*.
- 5.3.8 Z akcentskim umikom z zadnjega kratko naglašene polglasnika na predakcentski zlog preide dvožložna beseda v današnjem govoru v dolgo naglašeno enožložnico: *donəs* (ŠR 1936/37: 32) → *'do:ns*.
- 5.3.9 V *Narodnem blagu iz Roža* je zapis korelacij po zvenečnosti upoštevan dosledno, kar je nedvomno vpliv jezikoslovno šolane roke. Korelacija po zvenečnosti se v govoru mnogokrat ne uresničuje, uporabljajo pa se dvojnice: – *ut tá* (ŠR 1936/37: 33) → *ud 'ta: / udə 'ta: / ut 'ta:*; – *put strého* (ŠR 1936/37: 66) → *pud strè:xo / put strè:xo*; – *put qvopmí:* (ŠR 1936/37: 66) → *pud qwop'mi: / put qwop'mi:*.

- 5.3.10 Za nikalnice je v današnjem plajberškem govoru značilna izguba vzglasnega *n*-pred soglasnikom *č* ali pa prihaja do zamenjave z *q*: *nčéme* (ŠR 1936/37: 33) → *čè:me*; *nčiso* (ŠR 1936/37: 32) → *'čiso*, *q'niso*.
- 5.3.11 Za današnji plajberški govor je značilna izguba srednjega spola, ki je v zadnjih desetletjih največkrat sovpadel z moško sklanjatvijo: – *Tu jízarcè* (ŠR 1936/37: 33) → *Te jəzar'ce*; – *je bú Pódnarjovə jmé:* (ŠR 1936/37: 33) → *je 'bi:w Pò:dnarju j'me:*. Izjeme so redke: *Puhújšěne je bú tàq vèlqú* (ŠR 1936/37: 32) → *Puhù:jšinje je 'bu: 'taq wəl'qu:*.
- 5.3.12 Svojlilni zaimek *njegov* se danes uporablja v spremenjeni obliki: *ňahóva žíva* (ŠR 1936/37: 33) → *n'ja: ží:wa* oz. *jəhò:wa ží:wa*.
- 5.3.13 Prislov *puzně'jə* je v današnjem plajberškem govoru nadomeščen z ustreznikom *puzdé:jšə: dówhə puzně'jə* (ŠR 1936/37: 33) → *dò:whə puzdé:jšə*. Beseda *puzně'jə* (ŠR 1936/37) se je verjetno uporabljala kot dvojnica. Danes je ne bi prištevali k pristnemu plajberškemu izrazju.
- 5.3.14 Nekdanji izraz *mir* v pomenu 'zid' se v današnjem govoru ne uporablja: *Na vsáči stránə míra* (ŠR 1936/37: 67) → *Na wsà:či strá:nə zí:da*. Namesto izraza *vělb* oz. *vělbəč* se v današnjem plajberškem govoru uporablja ustreznik *x'ram*: *w vělb* (*vělbəč*, *hrəm*) (ŠR 1936/37: 66) → *w x'ram*. Izraz *prostòr* ni narečno plajberški (očitno se je uporabljal v ožjem Šašlovem krogu). Danes mu ustreza izraz *q'raj* – 'kraj': *tí věčə prostòr put strého* (ŠR 1936/37: 66) → *tə wè:čə q'raj pud strè:xo*. Izraza *dvoríše* in *yoríca* (ŠR 1936/37) v plajberškem govoru načeloma nista udomačena: (*na dvoríše*, *na yoríco*) (ŠR 1936/37: 66). Pojavljata se v nekaterih drugih koroških govorih.

6 ZAKLJUČEK

Dialektološko in etnološko edinstveno *Narodno blago iz Roža* v plajberškem govoru je pomembna sestavina južnokoroške jezikovne in kulturne zgodovine. Gre za obsežno, v medvojnem času na terenu zbrano dokumentacijo govora in kmečke kulture v Slovenjem Plajberku. Govor dialektološko pripada srednjerožanskemu narečju. Zapisovalec in zbiratelj gradiva je bil pravnik in nešolani dialektolog Josip Šašel iz Slovenjega Plajberka, za strokovno objavo monografije pa je v sodelovanju z njim poskrbel jezikoslovec Fran Ramovš. Šašel je k narečju pristopal tako, da je v svojem plajberškem rojstnem kraju podrobno zajel bogastvo snovne in nesnovne kulturne dediščine kmečkega človeka. V delu se zrcalijo prvine, ki so prehodile pot od preprostega govorca preko jezikoslovno nešolanega zapisovalca in pravnika Šašla pa vse do dialektološko izurjenega strokovnjaka in urednika Ramovša.

Delo omogoča preučevanje diahronnega razvoja plajberškega govora od preteklega stoletja do danes. Iz navedenih primerov je razvidno, da je plajberški govor skozi desetletja doživel spremembe, ki se odražajo na več jezikovnih ravlinah. Korelacija po zvenečnosti se v plajberškem govoru ne uresničuje dosledno: zveneči soglasniki se pred nezvenečimi izgovarjajo bodisi zveneče bodisi nezveneče: *ud ta'be / udā ta'be / ut ta'be*. Dialektološki zapis v *Narodnem blagu iz Roža* pa dosledno sledi pravilu korelacije po zvenečnosti, kar je nedvomno vpliv dialektološko šolane roke. Pri plajberških govorcih se je v zadnjih desetletjih uveljavila maskulinizacija samostalnikov srednjega spola (izjeme so redke). V primerjavi z zapisi v *Narodnem blagu iz Roža* v današnjem govoru izstopajo tudi spremembe v predakcentskem vokalizmu, dodani protetični *h-* pred vzglasnim samoglasnikom *a-*, zamenjava nekdanjega motno visokega *ě* oz. *i* s samoglasnikom *a*, *i* oz. polglasnikom, redukcija posameznih nenaglašanih samoglasnikov in oslabitev v polglasnik idr. Poimenovanje za posamezno orodje, ki se danes ne uporablja več, je deloma že pozabljeno, npr. izrazje za sekire: **puntaka*, **másaka*, **šnájdaka*, **yówštaqa*. V besedilih je mogoče najti posamične prvine (tudi besede), ki so posledica stika s slovenskim knjižnim jezikom oz. s slovenskim socialno-kulturnim zaledjem ali pa so prevzete iz drugih krajev. Takšni primeri bi npr. bili izraz *prostor*, ki mu v plajberškem govoru ustreza izraz *q'raj*, ter izraza *dvoriše* in *yorica*, ki sta prevzeta iz drugih koroških govorov.

Narodno blago iz Roža prinaša bogate vsebine iz ustnega izročila, polne ljudske modrosti, strokovno izrazje in podrobno poimenovanje nekdanjega predmetnega sveta v kmečkem okolju. Od časa zapisa teh besedil v medvojnem času do danes se je družbena in socialna podoba kraja in prebivalstva temeljito spremenila. Infrastruktura stare kmečke opreme je nadomeščena z novo, nekdanje orodje in predmeti so odslužili. Mnogo od tega, kar je stoletja živelo med domačimi prebivalci, je že izginilo iz spomina dvojezičnih govorcev. Izgublja se izvirna podoba domačega slovenskega govora, ki ga v Slovenjem Plajberku kmalu ne bo več.

LITERATURA

- F. K. 1938** = F.[ranz] K.[otnik], J. Šašel – F. Ramovš, *Narodno blago iz Roža* (Volksgut aus dem Rosental), *Carinthia I* 128 (1938), 200–201.
- Feinig 1985** = Tatjana Feinig, *Govor vasi Sveče v Rožu s težiščem na morfologiji*, Diplomarbeit, Universität Klagenfurt, 1985.
- Kropej 2012** = Monika Kropej, O življenju in delu Josipa Šašla, v: Josip Šašel, *Spomini II: Josip Šašel in njegov pomen za kulturno zgodovino koroških Slovencev: zbornik simpozija o Josipu Šašlu*, ur. Monika Kropej – Avguštin Malle – Martina Piko-Rustia, Celovec: Mohorjeva, 2012, 81–101.
- Ložar-Podlogar 2012** = Helena Ložar-Podlogar, Po sledih Šašlovega gradiva o šegah in navadah, v: Josip Šašel, *Spomini II: Josip Šašel in njegov pomen za kulturno zgodovino koroških Slovencev: zbornik simpozija o Josipu Šašlu*, ur. Monika Kropej – Avguštin Malle – Martina Piko-Rustia, Celovec: Mohorjeva, 2012, 149–184.

- Maurer-Lausegger 1994** = Herta Maurer-Lausegger, Zur soziolinguistischen Situation in der zweisprachigen Altgemeinde Windisch Bleiberg/Slovenji Plajberk in Kärnten, *Wiener Slawistischer Almanach* 33 (1994), 219–230.
- Maurer-Lausegger 2003** = Herta Maurer-Lausegger, Umiranje plajberškega govora, v: *Glasoslovje, besedoslovje in besedotvorje v delih Jakoba Riglerja*, ur. Zinka Zorko – Mihaela Koletnik, Maribor: Slavistično društvo, 2003 (Zora 25), 233–260.
- Piko-Rustia 2012** = Martina Piko-Rustia, Prispevek Josipa Šašla k raziskovanju pripovednega izročila na Koroškem, v: Josip Šašel, *Spomini II: Josip Šašel in njegov pomen za kulturno zgodovino koroških Slovencev: zbornik simpozija o Josipu Šašlu*, ur. Monika Kropelj – Avguštin Malle – Martina Piko-Rustia, Celovec: Mohorjeva, 2012, 223–233.
- Samec 2012** = Drago Samec, Na poti do bibliografije dr. Josipa Šašla, v: Josip Šašel, *Spomini II: Josip Šašel in njegov pomen za kulturno zgodovino koroških Slovencev: zbornik simpozija o Josipu Šašlu*, ur. Monika Kropelj – Avguštin Malle – Martina Piko-Rustia, Celovec: Mohorjeva, 2012, 269–287.
- Šašel 1959** = Josip Šašel, Kako so nastali zapiski za »Narodno blago iz Roža«, *Slovenski etnograf* 12 (1959), 212–221.
- Šašel 1963–1967** = Josip Šašel, Et meminisse juvabit ... = Da se ne bo pozabilo: pripravil in z opombami opremil Julij Felaher, *Koroški koledar* 1963, 43–53; 1965, 87–97; 1966, 106–113; 1967, 59–69.
- Šašel 2007** = Josip Šašel, *Spomini*, ur. Monika Kropelj – Avguštin Malle, Celovec: Slovenski narodopisni inštitut in društvo Urban Jarnik – Dunaj: Slovenski znanstveni inštitut – Ljubljana: Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU (izd.), Celovec – Ljubljana – Dunaj: Mohorjeva založba (zal.), 2007.
- Šašel 2012** = Josip Šašel, *Spomini II: Josip Šašel in njegov pomen za kulturno zgodovino koroških Slovencev: zbornik simpozija o Josipu Šašlu*, ur. Monika Kropelj – Avguštin Malle – Martina Piko-Rustia, Celovec: Mohorjeva, 2012.
- ŠR 1936/37** = Josip Šašel – Fran Ramovš, *Narodno blago iz Roža*, Maribor: Zgodovinsko društvo, 1936/37 (Arhiv za zgodovino in narodopisje 2).
- Weiss 2012** = Peter Weiss, Priprava rokopisa Rožanskega narečnega besednjaka Josipa Šašla, v: Josip Šašel, *Spomini II: Josip Šašel in njegov pomen za kulturno zgodovino koroških Slovencev: zbornik simpozija o Josipu Šašlu*, ur. Monika Kropelj – Avguštin Malle – Martina Piko-Rustia, Celovec: Mohorjeva, 2012, 247–253.

ZUSAMMENFASSUNG

»Narodno blago iz Roža« 1936/37: eine dialektologische und ethnologische Schatzkammer im Rosentaler Dialekt

Das dialektologisch und ethnologisch beispiellose Werk »Narodno blago iz Roža« stellt ein prägendes Element der Sprach- und Kulturgeschichte Kärntens dar. Die umfassende, in der Zwischenkriegszeit vom Windisch Bleiberger Juristen Josip Šašel vor Ort erhobene mundartliche Dokumentation, wurde in Kooperation mit dem slowenischen Sprachwissenschaftler Fran Ramovš redigiert und 1936/37 in Maribor veröffentlicht. Der eifrige Materialsammler war bestrebt, ein möglichst ganzheitliches Bild der materiellen und immateriellen Kultur des bäuerlichen Menschen in seinem Geburtsort zu zeichnen. Das Werk repräsentiert die autochthone slowenische Mundart von Windisch Bleiberg/Slovenji Plajberk. Es umfasst volkskulturelle Texte aus mündlicher Überlieferung, volkskundliche Beschreibungen der bäuerlichen Sach- und Arbeitswelt, Darstellungen von Sitten, Bräuchen, Phraseologie, Rätseln u. a. Im Werk finden sich Wesenszüge und Weisheiten des bäuerlichen Menschen, Spuren des dialektologisch ungeschulten Juristen und Feldforschers Josip Šašel sowie Fachwissen des Sprachwissenschaftlers und Redakteurs Fran Ramovš.

Die Monografie ermöglicht die diachrone Erforschung der slowenischen Windisch Bleiberger Mundart und deren Entwicklung innerhalb der Zeitspanne eines knappen Jahrhunderts. Aus den vergleichend dargestellten Textbeispielen (Faksimile des Originals, Transkription desselben Textes in heutiger Mundartform) geht hervor, dass die Mundart über die Jahrzehnte große Veränderungen erfuhr, die sich auf verschiedenen sprachlichen Ebenen manifestieren, z. B. Vokalwesele in vortonigen Silben; Einführung des prothetischen *h-* vor anlautendem Vokal *a*; Ersatz der vormaligen dumpfen hohen Vokale *ë* oder *ï* durch die Vokale *a*, *i* bzw. den *Schwa*-Laut; Ausfall akzentloser *Schwa*-Laute bzw. ganzer unbetonter Silben, die einen *Schwa*-Laut enthalten; Einfluss der slowenischen Schriftsprache. Ferner wird in der Mundart die Stimmhaftigkeits-/Stimmlosigkeitskorrelation nicht konsequent realisiert. Im Unterschied zur slowenischen Schriftsprache werden stimmhafte Konsonanten vor Obstruenten entweder stimmhaft oder stimmlos gesprochen: *ud ta'be*, *udə ta'be* bzw. *ut ta'be*. Diesbezüglich folgt die Wiedergabe der Mundarttexte in der Monografie »Narodno blago iz Roža«, wie in der slowenischen Schriftsprache, konsequent den phonetischen Korrelationsregeln, was den Einfluss der dialektologisch geschulten Hand widerspiegelt, z. B.: *Ut tá, put strého, put qvopmi*. In der Flexion setzte sich in den letzten Jahrzehnten die Maskulinisierung der Neutra durch (Ausnahmen sind immer seltener).

Das Werk »Narodno blago iz Roža« enthält volkstümlich überliefertes Kulturerbe, Volksweisheiten, fachsprachliches Vokabular und detaillierte Beschreibungen der einstigen bäuerlichen Themenwelt. Der gesellschaftliche und soziokulturelle Wandel brachte für die Mundart gravierende Folgen mit sich. Die Infrastruktur und das Inventar des Bauernhauses wurden durch Zeitgemäßes ersetzt, altes bäuerliches Arbeitsgerät und Inventar haben ausgedient, vom einstigen gesellschaftlichen Leben ist wenig übriggeblieben. Vieles davon, was seit Jahrhunderten das bäuerliche Leben prägte, geht im Gedächtnis der Zweisprachigen verloren. Die autochthone slowenische Mundart wird in absehbarer Zeit verschwunden sein.

JEZIKOSLOVNI ZAPISKI

A

- 413 a 98
413 abeceda 74
413 abecedaren, -na, -o 75
413 abota f 76
410 aboten, na, -o 1
413 ah! 99
413 ahkati v 78
490 áko 37
413 aldov m 79
413 aldovati v 80
490 ali 38
413 apnen, -a, -o 82
413 apno n 83
410 apostol m 2
413 apostolski, -a, -o 84
413 alpe f 81
410 arati v 3
413 arhangel m 86
501 armada f 46

B

- 410 baba f 4
410 babica f 5
411 babine f pl 22
410 babjeveren, -na, -o 6
411 babjeverstvo n 21
411 babnica f 23
410 babura f 7
411 bádati v 24
410 bahač m 8
411 baharija f 25
410 bahati v 9
410 bajalec m 10
410 bajalica f 11
410 bajati v 12
410 bajen, -na, -o 13

- 411 bakla f 28
411 baklada f 29
411 bakren, -a, -o 30
411 bakro n 31
411 bakrorez m 32
411 balvan m 34
411 ban m 35
411 bangar m 36
411 banja f 37
411 bankovec m 38
411 bar 39
411 bara f 40
410 barantati v 16
411 barantija f 41
411 barek, -a, -o 42
501 balena f 14
411 barinat, -a, -o 43
411 bariš m 44
411 barka f 45
411 barovčin m 46
411 bars m 47
411 baršun m 48
411 barva f 49
411 barvarija f 50
410 barvati v 17
492 barven, -na, -o 38
492 barvotisk m 39
410 basati v 18
411 basen f 3
492 basna f 40
492 basulja f 41
411 baš 51
410 batati v 19
410 bati se v 20
411 batina f 52
410 baviti se v 21
410 bdeti v 22

29.1 (2023)

Jezikoslovni zapiski 29.1 (2023)

ISSN 0354-0448

Uredniški odbor **Hubert Bergmann, Metka Furlan, Alenka Jelovšek, Mateja Jemec Tomazin, Karmen Kenda-Jež, Valerij M. Mokijenko, Alenka Šivic-Dular, Andreja Žele Peter Weiss**

Urednik **Alenka Jelovšek**

Tehnična urednica **Donald Reindl, DEKS, d. o. o.**

Prevod izvlečkov in povzetkov v angleščino

Naslov uredništva **Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti (ZRC SAZU)
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
Novi trg 4, SI-1000 Ljubljana, Slovenija**

Telefon **+386 1 4706 160
peter.weiss@zrc-sazu.si, isj@zrc-sazu.si
<http://ojs.zrc-sazu.si/jz>
<http://bos.zrc-sazu.si/knjige/index.html>**

Izdal **ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša**

Založila **Založba ZRC**

Zanju **Oto Luthar, Kozma Ahačič**

Glavni urednik **Aleš Pogačnik**

Prelom **Simon Atelšek**

Oblikovanje **Evita Lukež**

Tisk **Cicero, Begunje, d. o. o.**

Naklada **200 izvodov**

Letna naročnina **10 €**

Letna naročnina za študente **8 €**

Cena posamezne številke **7 €**

Cena dvojne številke **12 €**

Naročila sprejema **Založba ZRC, p. p. 306, 1001 Ljubljana, Slovenija**

Telefon **+386 1 4706 464
zalozba@zrc-sazu.si**

ARRS

JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE

Revija izhaja s podporo
Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Jezikoslovni zapiski so uvrščeni v mednarodne zbirke podatkov
MLA International Bibliography of Books and Articles on the
Modern Languages and Literatures, New York, ZDA; Bibliographie
linguistique / Linguistic bibliography, The Hague, Nizozemska;
IBZ, K. G. Saur Verlag, Osnabrück, Nemčija; New Contents Slavistics,
Staatsbibliothek zu Berlin, Nemčija.

To delo je na voljo pod pogoji slovenske licence Creative
Commons 4.0, ki ob priznavanju avtorstva dopušča nekomercialno
uporabo, ne dovoljuje pa nobene predelave.

